

Aan Provinciale Staten

Onderwerp: Eerlijke energietransitie

Geachte Statenleden,

Bij deze ontvangt u de impactevaluatie van het programma Inclusieve energietransitie. We zijn trots op wat we bereikt hebben met dit programma en delen graag met u hoe we vervolg geven aan de aanbevelingen.

De energietransitie wordt in toenemende mate gezien als een sociaal-maatschappelijke transitie. Een eerlijke energietransitie draagt, als we deze goed vormgeven, bij aan een snellere omschakeling naar schone energie voor iedereen én mogelijk aan hernieuwd vertrouwen in de overheid door een betere aansluiting bij de leefwereld van onze inwoners. Samenwerking met de lokale gemeenschap is daarbij een belangrijke succesfactor. De energietransitie kan gemeenschappen versterken en de kloof tussen arm en rijk verkleinen. Met het stimuleren van lokaal eigenaarschap en energiegemeenschappen werken we aan het energiesysteem voor de toekomst, vergroten we onze energie-onafhankelijkheid en versterken we de lokale economie.

Vanuit het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' werken we aan de uitvoering van het Klimaatakkoord en aan een energietransitie waaraan iedereen mee kan doen. Concreet is dat geformuleerd in het streven naar tenminste 50% lokaal eigendom en ondersteuning van energiegemeenschappen zodat iedereen mee kan doen. Lokaal eigendom betekent dat inwoners en ondernemers collectief (gedeeltelijk) eigenaar zijn van de installatie van een wind- of zonnepark, meestal in de vorm van een energie-, wijk- of dorpscoöperatie, en zeggenschap hebben over (de ontwikkeling van) het project, inclusief (een deel van) de opbrengsten. We zetten ons ook in om de energietransitie mogelijk te maken bij doelgroepen die niet vanzelf mee komen en hard geraakt worden door de hoge kosten van energie. Alleen door aan de sociaal-maatschappelijke kant van de energietransitie te werken, voor een duurzame toekomst voor alle mensen, ongeacht hun achtergrond of omstandigheden, kunnen we de energietransitie versnellen om tot een eerlijk energiesysteem in Zuid-Holland te komen.

Bereikte impact en aanbevelingen voor vervolg

Met de aanpak 'Naar een inclusieve energietransitie' geeft de provincie sinds 2021 invulling aan de opgave om de energietransitie zo vorm te geven dat iedereen mee kan doen, mee kan profiteren en mee kan beslissen. Deze aanpak is extern geëvalueerd.

De evaluatie is zeer positief over de bereikte impact sinds de start van het programma en gaat in op de bereikte resultaten, werkzame elementen en doet aanbevelingen voor vervolg.

Kortweg is de aanbeveling om:

- Voort te gaan en verder te bouwen op de ingezette weg: bijdragen aan concrete praktijkexperimenten en doorbraakprojecten, lessen trekken en een verbindende rol in het netwerk spelen, tussen gemeenten en lokale initiatieven, én tussen de lokale praktijk en het Rijk.
- De werkzame elementen uit de aanpak te blijven benutten: betrokkenheid en gedrevenheid van het team, de kracht van lokale initiatieven opzoeken en versterken, de focus op de lange termijn, om te zorgen dat iedereen bereikt wordt in de energietransitie.
- Verankering van de aanpak en werkwijze breder verspreiden binnen de provinciale organisatie en rechtvaardigheidsprincipes nader vormgeven zodat deze medesturend zijn voor beleid, uitvoering en monitoring.

Vervolg: werken aan een eerlijke energietransitie

De komende jaren geven we vervolg aan een verdere integratie van de beleidsdoelen die onderdeel zijn van een eerlijke energietransitie, zoals het stimuleren van lokale energie-initiatieven, het bevorderen van lokaal eigendom en lokale zeggenschap, en de inzet op inclusie en participatie.

De eerlijke energietransitie omvat in onze ogen drie elementen:

- **Eerlijke verhaal:** de energietransitie draagt bij aan een gezonde leefomgeving, comfortabele woningen voor iedereen, met een goed binnenklimaat en verwarmd met schone en betaalbare energie; ook biedt de energietransitie kansen op de arbeidsmarkt en dragen we zo bij aan een lagere uitstoot van broeikasgassen; tegelijkertijd vraagt de energietransitie een lange adem en brengt ze onzekerheden mee. Ze kan leiden tot hogere kosten en vraagt ook een verandering van het bestaande systeem; het eerlijke verhaal is ook dat de energietransitie winnaars en verliezers kent en daarmee gaat de transitie noodzakelijkerwijs ook over rechtvaardigheids- en verdelingsprincipes. Het besef dat de energietransitie niet vanzelfsprekend leidt tot een systeem waarin de lusten en lasten eerlijk worden verdeeld, vraagt erom rechtvaardigheid als zelfstandig perspectief te zien, naast doelmatigheid en rechtmatigheid. Wanneer de energietransitie rechtvaardiger voelt, zal dit ook het draagvlak voor het beleid vergroten.
- **Eerlijke toegang:** iedereen moet, binnen de eigen mogelijkheden, kunnen meedenken over de energietransitie. Burgers, bedrijven en gemeenschappen worden vanuit vertrouwen en gelijkwaardigheid bij het proces betrokken. Er zijn mogelijkheden voor iedereen om mee te doen qua handelingsperspectief en financiering. De inzet vanuit vertrouwde kring draagt hieraan bij. Zonnepanelen en warmte zijn voor iedereen beschikbaar en betaalbaar.
- **Eerlijke verdeling:** er is een evenwichtige verdeling van lusten en lasten, niet alleen in het hier en nu, maar ook later en elders. Lokale zeggenschap en lokaal eigendom vormen een belangrijke basis voor het nieuwe energiesysteem. De opbrengsten en voordelen van deze transitie komen ten goede aan de gemeenschap en de omgeving.

Zo geven we vorm aan belangrijke thema's in de energietransitie: rechtvaardigheid en betaalbaarheid zijn belangrijk om de energietransitie voor iedereen mogelijk te maken en zo bij te dragen aan (draagvlak voor) de doelen uit het Klimaatakkoord.

Strategische doelen

Om bij te dragen aan de gewenste verandering, werken we aan de volgende strategische doelen:

1. Lokaal eigendom en lokale zeggenschap bevorderen: we zetten in op minimaal 50% lokaal eigendom van de lokale energievoorziening, en naar maximale zeggenschap en betrokkenheid van gemeenschappen bij het lokale energiesysteem;
2. Ruimte voor maatschappelijke initiatieven creëren: we stimuleren en faciliteren energiecoöperaties, maatschappelijke initiatieven en actieve burgers in de energietransitie;
3. Zorgen voor inclusiviteit en actieve participatie van iedereen, met speciale aandacht voor mensen in een kwetsbare positie;
4. Het expliciet maken en afwegen van rechtvaardigheids- en verdelingsprincipes in ons energiebeleid.

Rolneming en instrumenten

We blijven kritisch kijken waar we als provincie toegevoegde waarde hebben. Onze rol is vooral verbindend en 'tweedelijns': veel relevante wet- en regelgeving wordt op nationaal niveau gemaakt, en gemeenten hebben de regierol in de warmtetransitie. We hebben zicht op de kracht van gemeenten en van gemeenschappen, werken mee aan de lokale praktijk en kunnen vanuit deze ervaring het gesprek met het Rijk goed aangaan. Het Rijk stelt middelen beschikbaar aan gemeenten voor de uitvoering van de energietransitie; met onze inzet ondersteunen we gemeenten en maatschappelijke initiatieven om deze middelen in te zetten voor een eerlijkere energietransitie en verbinden we de partijen die hiermee bezig zijn in onze provincie. Het ondersteunen en verbinden vindt plaats op lokaal en regionaal niveau. We organiseren slimme samenwerking, trekken lessen en delen deze breed zodat niet iedereen zelf het wiel hoeft uit te vinden.

De instrumenten die we inzetten passen bij onze rol als middenbestuur met wortels in de lokale praktijk:

- Kennisopbouw: we dragen bij aan kennisopbouw op alle niveaus in de praktijk in de wijken en als verdere invulling van landelijk beleid. We hebben bijvoorbeeld de opbouw van Energiehulp in Dordrecht mede mogelijk gemaakt¹. Ook hebben we er mede voor gezorgd dat deze aanpak ook voor andere gemeenten beschikbaar is, aangepast aan de specifieke lokale context. Aan de andere kant zijn we ook mede-initiatiefnemer van het landelijk onderzoeksprogramma energiearmoede, waar onze kennis en ervaring uit de praktijk wordt gewaardeerd;
- Samenwerking: we stimuleren samenwerking op lokaal niveau door te verbinden en door instrumenten te (helpen) ontwikkelen die de publiek-civiele samenwerking kunnen versterken; zo zoeken we samen met gemeenten naar alternatieven voor aanbesteding, omdat uit alle ervaringen blijkt dat mensen beter geholpen worden met hulp uit vertrouwde

---

¹ Gratis energiehulp voor mensen met stress over de energierekening, georganiseerd vanuit vertrouwde kring.

kring, en werken we daarnaast met de Energie Generator aan een betere samenwerking tussen gemeenten en maatschappelijke initiatieven;

- Financiering: we financieren mee aan goede voorbeelden in de lokale praktijk; we hebben bijvoorbeeld financieel bijgedragen aan de inzet van een energieopbouwwerker van de welzijnsorganisatie Diverz in Zwijndrecht, wat heeft geleid tot een meerjarige samenwerking tussen gemeente, woningcorporaties en gemeente in de aanpak van energiearmoede; ook hebben we in 2023 een subsidieregeling opengesteld voor de verdere doorontwikkeling van lokale initiatieven in de energietransitie (doorloop tot en met 2027) én dragen we via een programmasubsidie bij aan het projectbureau Energie Samen Zuid-Holland dat energiecoöperaties ondersteunt;
- Kennisuitwisseling: we organiseren op de verschillende thema's passende kennisuitwisseling en we stemmen onze bijdrage af op wat andere partijen bieden; de Community of Practice Inclusieve energietransitie heeft veel verdiepende kennis opgeleverd, die we via een congres, een aantal webinars en in bijeenkomsten van de doe- en leerkring veel breder delen;
- Borging in eigen beleid: we verkennen de mogelijkheden om rechtvaardigheidsprincipes intern beter te borgen, te beginnen in het beleid en uitvoering rondom de energietransitie; hiermee zijn we intussen gestart, naar aanleiding van de aanbevelingen
- Lobby: waar nodig en mogelijk zullen we goede voorbeelden en beoogde veranderingen inbrengen in ons netwerk.

Meer voorbeelden van onze inzet vindt u terug in de impactevaluatie. We vertrouwen erop u met deze impactevaluatie zicht te geven op de bereikte impact in de afgelopen jaren. We werken, mede naar aanleiding van de aanbevelingen, verder aan een eerlijke energietransitie. Omdat de maatschappelijke kant van de energietransitie van enorm belang is om de energietransitie te blijven versnellen en het draagvlak voor de energietransitie overeind te houden, kunnen we ons ook voorstellen dat we in een technische sessie dieper op dit onderwerp ingaan. Uw interesse hiervoor zullen we separaat polsen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

drs. J. Smit

Bijlage

1. Impactevaluatie programma Inclusieve energietransitie